

॥ नक्षत्रसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय ब्राह्मणे अष्टकम् - ३/प्रश्नः - १)

अ॒ग्नि॒र्नः॑ पा॒तु कृ॒त्तिकाः॑। नक्ष॑त्रं दे॒वमिन्द्रि॑यम्। इ॒दमा॑सां
विच॑क्ष॒णम्। ह॒विरा॒सं जु॑होतन। यस्य॒ भान्ति॑ र॒श्मयो॒ यस्य॑
के॒तवः॑। यस्ये॒मा वि॒श्वा भुव॑नानि॒ सर्वा॑। स कृ॒त्तिकाभि॑-
र॒भिसं॑वसानः। अ॒ग्नि॒र्नो दे॒वः सु॑वि॒ते द॑धातु॥१॥

प्र॒जाप॑ते रोहि॒णी वे॑तु॒ पत्नी॑। वि॒श्वरू॑पा बृ॒हती चि॒त्रभा॑नुः।
सा नो॑ य॒ज्ञस्य॑ सुवि॒ते द॑धातु। यथा जीवे॑म श॒रदः॑ स॒वीराः॑।
रोहि॑णी दे॒व्युद॑गात्पु॒रस्ता॑त्। वि॒श्वा रू॒पाणि॑ प्रति॒मोद॑माना।
प्र॒जाप॑तिः॒ ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्ती। प्रि॒या दे॒वाना॑मुप॑यातु
य॒ज्ञम्॥२॥

सोमो॑ रा॒जा मृ॑गशी॒रुषे॑ण॒ आग॑न्। शि॒वं नक्ष॑त्रं प्रि॒यम॑स्य॒
धाम॑। आ॒प्याय॑मानो बहु॒धा जने॑षु। रे॒तः प्र॒जां यज॑माने
दधातु। यत्ते॒ नक्ष॑त्रं मृ॑गशी॒रुषम॑स्ति। प्रि॒यः रा॑जन् प्रि॒यत॑मं
प्रि॒याणा॑म्। तस्मै॑ ते सोम ह॒विषा॑ वि॒धेम। शं न॑ ए॒धि द्वि॑पदे
शं चतु॑ष्पदे॥३॥

आर्द्रयां रुद्रः प्रथमा न एति। श्रेष्ठो देवानां पतिरघ्नियानाम्।
 नक्षत्रमस्य हविषा विधेम। मा नः प्रजाः रीरिषन्मोत
 वीरान्। हेती रुद्रस्य परिणो वृणक्तु। आर्द्रा नक्षत्रं
 जुषताः हविर्नः। प्रमुञ्चमानौ दुरितानि विश्वा। अपाघशः
 सन्नुदतामरातिम्॥४॥

पुनर्नो देव्यदितिः स्पृणोतु। पुनर्वसू नः पुनरेतां यज्ञम्। पुनर्नो
 देवा अभियन्तु सर्वे। पुनः पुनर्वो हविषा यजामः। एवा
 न देव्यदितिरनर्वा। विश्वस्य भर्त्री जगतः प्रतिष्ठा। पुनर्वसू
 हविषा वर्धयन्ती। प्रियं देवानामप्येतु पार्थः॥५॥

बृहस्पतिः प्रथमं जायमानः। तिष्यं नक्षत्रमभि सम्बभूव। श्रेष्ठो
 देवानां पृतनासु जिष्णुः। दिशोऽनु सर्वा अभयं नो अस्तु।
 तिष्यः पुरस्तादुत मध्यतो नः। बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चात्।
 बार्धेतां द्वेषो अभयं कृणुताम्। सुवीर्यस्य पतयः स्याम॥६॥

इदः सर्पेभ्यो हविरस्तु जुष्टम्। आश्रेषा येषामनुयन्ति
 चेतः। ये अन्तरिक्षं पृथिवीं क्षियन्ति। ते नः सर्पासो
 हवमागमिष्ठाः। ये रौचने सूर्यस्यापि सर्पाः। ये दिवं
 देवीमनुसञ्चरन्ति। येषामाश्रेषा अनुयन्ति कामम्। तेभ्यः

स॒र्पेभ्यो॒ मधु॑मञ्जुहोमि॥७॥

उप॑हृताः पि॒तरो॒ ये म॒घासु॑। मनो॑जवसः सु॒कृतः॑ सु॒कृत्याः।
ते नो॒ नक्ष॑त्रे हव॒माग॑मिष्ठाः। स्व॒धाभि॑र्यज्ञं प्रय॑तं जुष॒न्ताम्।
ये अ॒ग्निद॒ग्धा येऽन॑ग्निद॒ग्धाः। येऽमुं॑ लो॒कं पि॒तरः॑ क्षि॒यन्ति॑।
या॑श्च॒ वि॒द्वया॑ उ॒ च न॒ प्रवि॒द्म। म॒घासु॑ य॒ज्ञश्च॑ सु॒कृतं॑
जुष॒न्ताम्॥८॥

गवा॑ पतिः॒ फल्गु॑नीनामसि॒ त्वम्। तद॑र्यमन् वरुणमित्र॒
चारु॑। तं त्वा॑ व॒यश्च॑ स॒नितार॑श्च॒ सनी॑नाम्। जी॒वा जीव॑न्तमुप॒
संवि॑शेम। येने॒मा वि॒श्वा भुव॑नानि॒ सञ्जि॑ता। यस्य॑ दे॒वा
अ॒नुसं॑यन्ति॒ चेतः॑। अ॒र्यमा॑ राजा॒ऽजर॑स्तु वि॒ष्मान्।
फल्गु॑नीनामृष॒भो रौर॑वीति॥९॥

श्रेष्ठो॑ दे॒वानां॑ भगवो भगासि। तत्त्वा॑ विदुः फल्गु॑नीस्तस्य॑
वि॒त्तात्। अ॒स्मभ्य॑ क्ष॒त्रम॒जरश्च॑ सु॒वीर्य॑म्। गोम॒दश्च॑वदुप॒सन्नु॑-
दे॒ह। भगो॑ ह दा॒ता भग॑ इत्प्रदा॒ता। भगो॑ दे॒वीः
फल्गु॑नीरावि॒वेश। भग॑स्येत्तं प्र॒स॒वं ग॑मेम। यत्र॑ दे॒वैः स॑ध॒मादं॑
मदे॑म॥१०॥

आया॑तु दे॒वः स॑वि॒तोप॑यातु। हि॒र॒ण्यये॑न सुवृ॒ता रथे॑न। वह॒न्

हस्तः॑ सुभगं॑ विद्वानापंसम्। प्रयच्छन्तं॑ पपु॑रिं पुण्यमच्छ।
 हस्तः प्रयच्छ त्वमृतं॑ वसीयः। दक्षिणेन॑ प्रतिगृ॒णीम एनत्।
 दा॒तार॑म॒द्य स॑वि॒ता वि॒देय। यो नो॑ हस्ता॑य प्रसु॒वाति॑
 य॒ज्ञम्॥११॥

त्वष्टा॑ नक्षत्रम॒भ्येति॑ चि॒त्राम्। सुभ॑ संसं॑ युव॒तिः
 रोच॑मानाम्। नि॒वेश॑यन्नमृता॒न्मर्त्या॑श्च। रू॒पाणि॑ पि॒शन्
 भुव॑नानि॒ विश्वा॑। तन्न॒स्त्वष्टा॑ तदु॑ चि॒त्रा विच॑ष्टाम्। तन्नक्ष॑त्रं
 भूरि॒दा अ॑स्तु म॒ह्यम्। तन्नः॑ प्र॒जां वी॒रव॑ती॒ स॒नोतु। गोभि॑र्नो॒
 अश्वैः॑ सम॑नक्तु य॒ज्ञम्॥१२॥

वा॒युर्नक्ष॑त्रम॒भ्येति॑ नि॒ष्ट्याम्। ति॒ग्मशृ॑ङ्गो वृष॒भो रो॑रु॒वाणः।
 स॒मीर॑यन् भुव॑ना मा॒तरि॑श्वा॒। अप॒ द्वेषा॑सि नुदता॒मरा॑तीः।
 तन्नो॑ वा॒युस्तदु॑ नि॒ष्ट्या शृ॑णोतु। तन्नक्ष॑त्रं भूरि॒दा अ॑स्तु म॒ह्यम्।
 तन्नो॑ दे॒वासो॒ अनु॑जानन्तु का॒मम्। यथा॑ तरे॑म दुरि॒तानि॑
 विश्वा॑॥१३॥

दूर॑म॒स्मच्छ॑त्रवो यन्तु भी॒ताः। तदिन्द्रा॒ग्नी कृ॑णुतां तद्विशा॑खे।
 तन्नो॑ दे॒वा अनु॑मदन्तु य॒ज्ञम्। प॒श्चात् पु॒रस्ता॑दभयं नो अस्तु।
 नक्ष॑त्राणा॒मधि॑प॒त्नी वि॑शा॑खे। श्रेष्ठा॑विन्द्रा॒ग्नी भुव॑नस्य गो॒पौ।

विषूचः शत्रून्पबाधमानौ। अप॒ क्षुधं॑ नुदतामरा॑तिम्॥१४॥
 पूर्णा प॒श्चादु॒त पूर्णा पुरस्ता॑त्। उन्म॑ध्यतः पौ॑र्णमासी जि॑गाय।
 तस्यां दे॒वा अधि॑संवसन्तः। उ॒त्तमे॑ नाकं इ॒ह मा॑दयन्ताम्।
 पृथ्वी सु॒वर्चा यु॒वतिः स॒जोषाः॑। पौ॒र्णमा॒स्युद॑गाच्छोभ॑माना।
 आप्या॒यय॑न्ती दुरि॒तानि॒ विश्वा॑। उ॒रुं दुहा॑ं यज॑मानाय
 य॒ज्ञम्॥१५॥

ऋ॒द्ध्यास्मि॑ ह॒व्यैर्नम॑सोप॒सद्य॑। मि॒त्रं दे॒वं मि॒त्रधे॑यं नो अस्तु।
 अ॒नूरा॒धान् ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्तः। श॒तं जी॑वेम श॒रदः॑ सर्वा॑राः।
 चि॒त्रं नक्ष॑त्रमुद॑गात्पुरस्ता॑त्। अ॒नूरा॒धा स इति॑ यद्वद॑न्ति।
 तन्मि॒त्र ए॒ति प॒थिभि॑र्दे॒वयानैः॑। हि॒र॒ण्ययै॑र्वित॑तैरन्तरि॑क्षे॥१६॥
 इन्द्रो॑ ज्ये॒ष्ठामनु॑ नक्ष॑त्रमेति। यस्मि॑न् वृ॒त्रं वृ॒त्र तू॒र्ये त॒तार॑।
 तस्मि॑न्वयम॒मृतं॑ दुहा॑नाः। क्षुधं॑ तरेम॒ दुरि॑तिं दुरि॑ष्टिम्।
 पुर॒न्दरा॑य वृष॒भाय॑ धृ॒ष्णवे॑। अषा॑ढाय॒ सह॑मानाय मी॒ढुषे॑।
 इन्द्रा॑य ज्ये॒ष्ठा मधु॑म॒द्दुहा॑ना। उ॒रुं कृ॑णोतु॒ यज॑मानाय
 लो॒कम्॥१७॥

मूलं॑ प्र॒जां वी॒रव॑तीं विदेय। परा॑च्येतु॒ निर॑ऋ॒तिः परा॑चा।
 गोभि॑र्नक्ष॑त्रं प॒शुभिः॒ सम॑क्तम्। अह॑र्भूयाद्यज॑मानाय॒ मह्य॑म्।

अह॑र्नो अ॒द्य सु॑वि॒ते द॑धातु। मूलं॑ नक्ष॑त्रमि॒ति यद्व॑दन्ति। परा॑चीं
वा॒चा नि॒र्ऋ॑तिं नुदामि। शि॒वं प्र॒जायै॑ शि॒वम॑स्तु म॒ह्यम्॥१८॥
या दि॒व्या आपः॑ पय॑सा सम्ब॒भूवुः। या अ॒न्तरि॑क्ष उ॒त
पार्थि॑वीर्याः। यासा॑मषा॒ढा अ॑नु॒यन्ति॑ काम॒म्। ता न॒ आपः॑
श॒ऽस्यो॒ना भ॑वन्तु। याश्च॒ कूप्या॒ याश्च॑ ना॒द्याः समु॑द्रियाः।
याश्च॑ वैश॒न्तीरु॑त प्रा॑स॒चीर्याः। यासा॑मषा॒ढा मधु॑ भ॒क्षय॑न्ति।
ता न॒ आपः॑ श॒ऽस्यो॒ना भ॑वन्तु॥१९॥

तन्नो॒ विश्वे॒ उप॑ शृण्वन्तु दे॒वाः। तद॑षा॒ढा अ॒भिसं॑यन्तु य॒ज्ञम्।
तन्नक्ष॑त्रं प्रथतां प॒शुभ्यः॑। कृषि॑र्वृष्टि॒र्यज॑मानाय कल्पताम्।
शु॒भ्राः क॒न्या यु॒वत॑यः सुपे॒शंसः॑। क॒र्मकृ॑तः सु॒कृतो॑ वी॒र्या॑वतीः।
विश्वान्॑ दे॒वान् ह॒विषा॑ वर्धय॑न्तीः। अ॒षा॒ढाः काम॑मुप॒यान्तु॑
य॒ज्ञम्॥२०॥

यस्मिन् ब्रह्मा॒भ्यज॑य॒त्सर्व॑मे॒तत्। अ॒मुं च॑ लो॒कमि॑दमू॒च
सर्व॑म्। तन्नो॒ नक्ष॑त्रमभि॒जिद्वि॑जित्य। श्रियं॑ दधा॒त्वह॑णीय॒-
मान॑म्। उ॒भौ लो॒कौ ब्रह्म॑णा स॒ञ्जिते॑मौ। तन्नो॒
नक्ष॑त्रमभि॒जिद्वि॑च॒ष्टाम्। तस्मि॑न्वयं पृ॒तनाः॑ स॒ञ्जये॑म।
तन्नो॑ दे॒वासो॒ अनु॑जानन्तु काम॒म्॥२१॥

शृण्वन्ति श्रोणाममृतस्य गोपाम्। पुण्यामस्या उपशृणोमि
वाचम्। महीं देवीं विष्णुपत्नीमजूर्याम्। प्रतीचीं मेनां
हविषा यजामः। त्रेधा विष्णुरुरुगायो विचक्रमे। महीं दिवं
पृथिवीमन्तरिक्षम्। तच्छ्रोणैतिश्रवं इच्छमाना। पुण्यं श्लोकं
यजमानाय कृण्वती॥२२॥

अष्टौ देवा वसंवः सोम्यासः। चतस्रो देवीरजराः श्रविष्ठाः। ते
यज्ञं पान्तु रजसः पुरस्तात्। संवत्सरीणाममृतं स्वस्ति। यज्ञं
नः पान्तु वसंवः पुरस्तात्। दक्षिणतोऽभियन्तु श्रविष्ठाः। पुण्यं
नक्षत्रमभि संविशाम। मा नो अरातिरघशं साऽगन्त॥२३॥

क्षत्रस्य राजा वरुणोऽधिराजः। नक्षत्राणां शतभिषग्वसिष्ठः।
तौ देवेभ्यः कृणुतो दीर्घमायुः। शतं सहस्रां भेषजानि
धत्तः। यज्ञं नो राजा वरुण उपयातु। तन्नो विश्वे अभि
संयन्तु देवाः। तन्नो नक्षत्रं शतभिषग्जुषाणम्। दीर्घमायुः
प्रतिरद्वेषजानि॥२४॥

अज एकपादुदगात्पुरस्तात्। विश्वां भूतानि प्रति मोदमानः।
तस्य देवाः प्रसवं यन्ति सर्वे। प्रोष्ठपदासौ अमृतस्य गोपाः।
विभ्राजमानः समिधा न उग्रः। आऽन्तरिक्षमरुहदगन्द्याम्।

त९ सूर्यं देवमजमेकपादम्। प्रोष्ठपदासो अनुयन्ति
सर्वे॥ २५॥

अहिर्बुध्नियः प्रथमा न एति। श्रेष्ठो देवानामुत मानुषाणाम्।
तं ब्राह्मणाः सोमपाः सोम्यासः। प्रोष्ठपदासो अभिरक्षन्ति
सर्वे। चत्वार एकमभि कर्म देवाः। प्रोष्ठपदा स इति यान्
वदन्ति। ते बुध्नियं परिषद्यः स्तुवन्तः। अहि९ रक्षन्ति
नमसोपसद्यः॥ २६॥

पूषा रेवत्यन्वेति पन्थाम्। पुष्टिपती पशुपा वाजबस्त्यौ।
इमानि हव्या प्रयता जुषाणा। सुगैर्नो यानैरुपयातां यज्ञम्।
क्षुद्रान् पशून् रक्षतु रेवती नः। गावो नो अश्वा९ अन्वेतु पूषा।
अन्न९ रक्षन्तौ बहुधा विरूपम्। वाज९ सनुतां यजमानाय
यज्ञम्॥ २७॥

तदश्विनावश्वयुजोपयाताम्। शुभङ्गमिष्ठौ सुयमभिरश्वैः। स्वं
नक्षत्र९ हविषा यजन्तौ। मध्वासम्पत्तौ यजुषा समन्तौ।
यौ देवानां भिषजौ हव्यवाहौ। विश्वस्य दूतावमृतस्य
गोपौ। तौ नक्षत्रं जुजुषाणोपयाताम्। नमोऽश्विभ्यां
कृणुमोऽश्वयुग्भ्याम्॥ २८॥

अपं पाप्मानं भरणीर्भरन्तु। तद्यमो राजा भगवान् विचष्टाम्।
 लोकस्य राजा महतो महान् हि। सुगं नः पन्थामभयं
 कृणोतु। यस्मिन्नक्षत्रे यम एति राजा। यस्मिन्नेनमभ्यषिंश्चन्त
 देवाः। तदस्य चित्रं हविषा यजाम। अपं पाप्मानं
 भरणीर्भरन्तु॥ २९॥

निवेशनी सङ्गमनी वसूनां विश्वा रूपाणि वसून्यावेशयन्ती।
 सहस्रपोषं सुभगा रराणा सा न आगन्वर्चसा संविदाना॥
 यत्ते देवा अदधुर्भागधेयममावास्ये संवसन्तो महित्वा। सा नो
 यज्ञं पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम्॥ ३०॥